

Integritet og ære

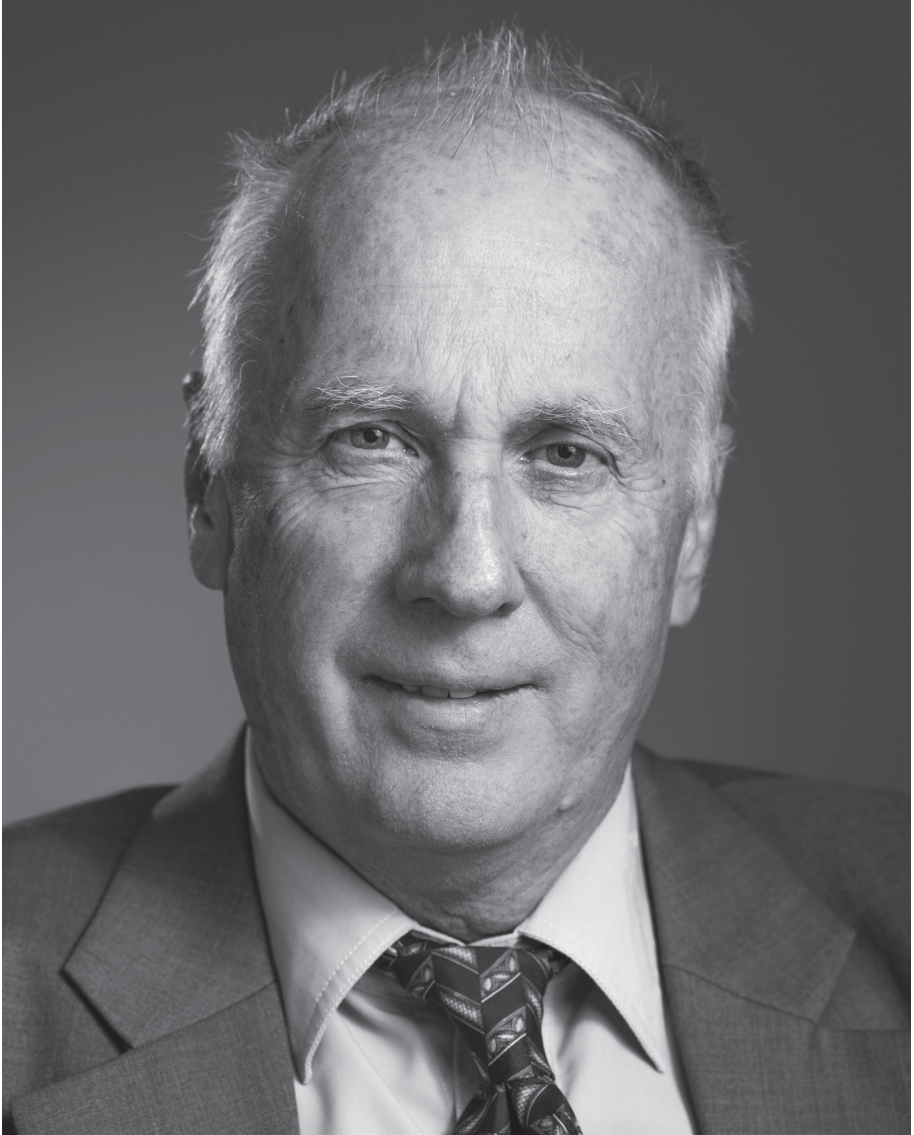

Festskrift til
Henry John Mæland

GYLDENDAL

Integritet og ære

Innhold

Tabula gratulatoria	5
Henry John Mæland 70 år	13
I	
STRAFFERETT	17
Rettsvernet mot «hevnporno» og annen deling av seksualiserte bilder uten samtykke	
Professor ph.d. Ragna Aarli, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	18
Kulturminnekriminalitet og strafferettslig inndragning	
Professor dr.juris Johan Boucht, Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo	32
Aggresjonsforbrytelsen – en glemt forbrytelse i norsk rett?	
Professor dr.jur. Terje Einarsen, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	45
Sagen om Christmas Møllers skipper	
Forhenværende kriminaldommer Peter Garde, Hillerød	70
Fornuftig tvil eller tvilsom fornuft?	
<i>Tvil, sakkyndighet og bevisvurdering i utilregnelighetssaker</i>	
Professor jur.dr. Linda Gröning, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	81
Når mangler et «samtykke»?	
<i>Utfordringer knyttet til et samtykkebasert voldtektsstraffebud</i>	
Professor ph.d. Jørn Jacobsen og professor dr.jur. Henriette Sinding Aasen, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	94
Straffeloven §§ 282 og 283 som verdimarkør	
Professor dr.jur. Synne Sæther Mæhle, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	120

«Aldeles berøvet Forstandens brug» <i>Konedrap i Møllendal i 1798 og psykisk sjuke mordarar i norsk rettshistorie</i> Professor dr.jur. Jørn Øyrehagen Sunde, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	148
Strafferettslig kreditorvern Professor dr.jur. Rune Sæbø, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	158
II	
STRAFFEPROSESS	173
Rettferdig rettergang Professor dr.jur. Jørgen Aall, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	174
Konvensjonsstatenes prosessuelle forpliktelser etter EMK artikkel 4 <i>Noen merknader i lys av menneskehandelsaken S.M. mot Kroatia</i> Sekondert jurist ved EMD ph.d. Thomas Frøberg og førstestatsadvokat ved Riksadvokatembetet ph.d. Runar Torgersen	193
Fritz Moen-sakene: Hva kunne vi lære, og hva har vi lært? Advokat ph.d. Roald Hopsnes, Bergen kommune	208
Beviskravet for påtalemyndighetens beslutning om tiltale <i>Relativisering av beviskravet i lys av EMK og Armani Da Silva mot Storbritannia fra 2016?</i> Professor ph.d. Gert Johan Kjelby, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	244
Finnes det en bevisbyrde i straffesaker? Professor dr.art. Eivind Kolflaath, Det juridiske fakultet og Institutt for filosofi og førstesemesterstudier, Universitetet i Bergen	266
Opplesning av politiforklaring etter <i>Schatschaschwili v. Germany</i> Høyesterettsdommer dr.jur. Magnus Matningsdal, Norges Høyesterett	281
Påtalemyndighetens meddelelser til offentligheten Professor dr.jur. Asbjørn Strandbakken, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	311
Rapporteringsplikten til tjenestepersoner i politiet og vernet mot selvinkriminering Professor ph.d. Ørnulf Øyen, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen	330

III

SIVILPROSESS 351

Bevisumiddelbarhet og kontradiksjon i barneverns- og barnelovssaker

Noen problemstillinger

Professor ph.d. Camilla Bernt, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 352

Kommunale søksmål mot staten i tilfeller hvor et kommunalt enkeltvedtak er endret av en statlig klageinstans

Professor ph.d. og dr.jur. Halvard Haukeland Fredriksen og professor

ph.d. Magne Strandberg, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 377

Konkurranseretten i møte med grunnleggende prosessuelle rettar og prinsipp

Professor dr.jur. Tore Lunde, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 401

Saksforberedelsen i tvistemål i et komparativt perspektiv

Professor jur.dr. Anna Nylund, Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø –

Norges arktiske universitet 412

Transitioning from Local Customs to International Best Practices in Norwegian and Nordic Arbitration

Advokat dr. juris Amund Bjøranger Tørum, Advokatfirmaet Schjødt 433

IV

POLITIRETT 447

Politiets adgang til å kreve dekket utgifter for særlig politioppsyn ved allment tilgjengelige arrangementer

Refusjonsbestemmelsen i politiloven § 25 og ordningens historiske bakgrunn

Forsker dr.philos. Ragnar L. Auglend, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 448

Om kontakten mellom politisen och den kriminella miljön. Några situationsbilder från Finland

Professor jur.dr. Dan Frände, Juridiska fakulteten, Helsingfors universitet 473

Politiets bruk av narkotikahund

Professor ph.d. Hans Fredrik Marthinussen, Det juridiske fakultet,

Universitetet i Bergen 486

Forholdet mellom domstolen som rettergangspoliti og politiets ansvar for ordens- og sikkerhetstiltak i anledning avvikling av rettsmøter

Forsker John Reidar Nilsen, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 510

V

ANDRE RETTSOMRÅDER 545

Erstatningsansvar for «falske nyheter» om politiske partier

Lagdommer dr.jur. Bjarte Askeland, Gulating lagmannsrett 546

Varslingsrett i offentlig forvaltning

Professor emeritus dr.jur. Jan Fridthjof Bernt, Det juridiske fakultet,
Universitetet i Bergen 559

Kan oppreisningserstatning bidra til et mer effektivt vern av immaterielle rettigheter?

Professor ph.d. Bjørnar Borvik, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 574

Grunnloven og overvåking

Dommer dr. juris Arnfinn Bårdsen, Den europeiske menneskerettsdomstol 589

Hybridsanksjoner etter krenkelse av den personlige integritet – særlig om oppreisningskrav etter trakassering

Professor dr.jur. Anne Marie Frøseth, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 601

EU styrer forbrukerkontraktsretten

Professor dr.jur. Johan Giertsen, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 627

Avtale om betaling for ressursbruk under kontraktsforhandlinger

Professor dr.jur. Erik Monsen, partner i Advokatfirmaet Schjødt 641

«Særlege rettshøve» i tingsretten

Professor dr.jur. Ernst Nordtveit, Det juridiske fakultet, Universitetet i Bergen 655

Avgjørelser av Høyesteretts ankeutvalg som rettskilder

Professor dr. juris Jens Edvin A. Skoghøy, Det juridiske fakultet,
Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet 675

VI

BIBLIOGRAFI 689

Bibliografi Henry John Mæland

Master i rettsvitenskap Anders Parman 690

Henry John Mæland 70 år

Henry John Mæland ble født 3. september 1949 i Bergen. Han vokste opp på Laksevåg som yngst av fire søsken. Etter å ha gjennomført handelsgymnas i 1967 kom han i skade for å flytte til Oslo. Der arbeidet han først i forsikringsbransjen og deretter med factoring. Etter å ha avtjent siviltjeneste begynte han i 1974 på jusstudiet i Bergen.

Cand.jur.-graden ble avlagt i 1979. Under studietiden, fra slutten av 1977 til sommeren 1979, var han tilknyttet Institutt for offentlig rett som vitenskapelig assistent. I denne perioden skrev han en studentavhandling som i 1984 også ledet frem til hans dr. juris-grad på avhandlingen «Ærekrenkelser».

Etter eksamen var Henry i 1980 rekrutteringsassistent. Tidlig i 1981 gikk han over i stilling som amanuensis, og i 1983 ble han førsteamanuensis. Den 1. februar 1988 ble Henry utnevnt av Kongen i statsråd til professor i rettsvitenskap – en stilling han hadde til han fikk avskjed i nåde 30. september 2018. Han er den siste juridiske professoren i Bergen som er utnevnt av Kongen i statsråd.

Selv om Henry har hatt sin arbeidsplass ved Det juridiske fakultet, er han den eneste ansatte som har tjenestegjort som dommer i alle instanser. Både i 1984 og i 1985 var han i perioder henholdsvis ekstraordinær dommer og hjelpedommer i Bergen byrett. Gulating lagmannsrett dro nytte av hans tjeneste i flere perioder i både 1986, 1987 og 1993. Ved årsskiftet 2001/2002 tjenestegjorde han tre måneder som konstituert høyesterettsdommer.

Henry har hatt mange verv ved universitetet. Han var i flere perioder instituttstyrer ved Institutt for offentlig rett, prodekan fra 1992 til 1995, for deretter å være dekan i perioden 1996–1999. Han ledet også Den sentrale klagenemnd høsten 1995.

Også utenfor universitetet er han vist stor tillit. Under Henrys lederskap i Straffelovrådet ble det levert innstillinger om promille på sjøen (NOU 1993: 21), reform av injurielovgivningen (NOU 1995: 10), erstatning i anledning straffeforfølgning (NOU 1996: 18), forbrytelser i gjeldsforhold (NOU 1999: 23) og en alminnelig straffebestemmelse om korrupsjon (NOU 2002: 22). Med unntak av injurielovgivningen har utredningene resultert i lovendringer. Justisdepartementet har mang en gang tatt telefonen til Bergen og bedt ham om å påta seg vervet som setteriksadvokat i krevende saker. Det var heller ikke overraskende at Kongen i statsråd 8. september 2006 ga Henry i oppdrag å lede granskningen av Fritz Moen-saken, jf. NOU 2007: 7.

Henry er et universitetsmenneske i ordets rette forstand. Han var opptatt av å bygge miljøet i krevende faser av fakultetets historie. For ham var det et sentralt mål at de som kom etter, ikke skulle ha like vanskelige vilkår som hans pionergenerasjon. Men det var nok en periode vi fryktet at han skulle gi opp og heller velge en karriere utenfor universitetet. Lagmannsretten sto med åpen dør etter at han, som nevnt, hadde tjenestegjort der i flere perioder. Men Henry ble ved sin lest og påtok seg det tyngste vervet som er ved fakultetet, nemlig dekan. Også hans periode som dekan var en vanskelig tid for fakultetet. Med kollegaer som falt fra i aktiv tjeneste, nærmet bemanningen seg et kritisk nivå. Det var noe paradoksalt når de som ikke ønsket å fortsette på fakultetet etter doktorgrad, eller som slett ikke oppnådde noen doktorgrad, kunne gå til annet arbeid i det offentlige til høyere lønn enn universitetet kunne tilby. Henrys navn vil alltid være knyttet til det lønnsløftet han fikk gjennomslag for til fakultetets førsteamanuenser og professorer. Uten dette gjennomslaget er det grunn til å reise spørsmål om det hadde vært et juridisk fakultet i Bergen i dag.

En annen side av lønnsaken var den nye timeregnskapsordningen som ble innført i Henrys dekantid. Hver arbeidsoppgave ble gitt en omregningsfaktor, som deretter ble ført inn i et timeregnskap. På denne måten kunne de vitenskapelige ansattes forskningstid bedre skjermes, slik at man ikke måtte undervise ut over undervisningsplikten. Med sikte på å bygge opp forskningskompetanse var dette avgjørende og kloke grep som har gitt uttelling i det lange løp.

Det var også i Henrys tid som dekan at det ble besluttet å legge ned instituttnivået ved fakultetet. Man oppnådde dermed en sentralisering av styringen av fakultetet, og Henry var i utgangspunktet kritisk til å samle så mye makt i ledelsen. Makt må alltid møtes med motmakt, var hans mantra. Når styret likevel traff en beslutning som Henry egentlig var imot, fulgte han opp vedtaket på en lojal og god måte. Han ble også invitert til Københavns universitet for å dele erfaringene fra Bergen med sine danske kollegaer.

Studentene er en sentral og nødvendig bestanddel av et universitet. Og studentenes studiehverdag har engasjert Henry. Han har vært opptatt av at studentene skulle sikres solid undervisning, og gjerne med lærekrefter hentet utenfor universitetet som også kunne bidra med et praktisk perspektiv. Ved studiereformen av 2003, hvor jusstudiet gikk fra en varighet på 6–6,5 år til et femårig integrert masterstudium, la han sin iver i å utforme et strafferetts- og rettergangskurs som ivaretok de faglige kravene, men som også var overkommelig for studentene. Det er ikke uten grunn at dette engasjementet ble belønnet med studentenes forelesningspris våren 2004.

Henrys forfatterskap er preget av skjønnsomhet og klokskap. Som det fremgår av publikasjonslisten til slutt i dette festskriftet, er det tale om en produktiv professor. Hans store forskerverk, avhandlingen om ærekrenkelses, vitner om en forfatter som er i stand til å foreta nyanserte vurderinger på et sensitivt område. Balansen mellom yringsfrihet og vern om æren er en juridisk øvelse hvor det er lett å trå feil. Med sin grundige avhandling har

han satt dype spor etter seg på et rettsområde som alltid vil være under debatt og utvikling. Begrepet «etter omstendighetene» er mye brukt av Henry. Det vitner om en person som har evnen til å se nyanser der andre ser svart-hvitt.

Ved siden av å skilte med lærebøker i tunge fag som alminnelig strafferett og sivilprosess kommer man ikke utenom hans betydelige bidrag til politirettsforskningen i Norge. Sammen med sin gode venn og kollega Ragnar L. Auglend har han gitt en samlet fremstilling av politiretten, som kom ut i første utgave i 1996 og i sin tredje og foreløpig siste utgave i 2016. Dette er blitt et nordisk standardverk i faget, og fakultetet skal forsøke å føre arven videre. Uten dette nybrotsarbeidet hadde ikke fagmiljøet i politirett i Bergen vært på det nivået man ser i dag.

Henry er en tolerant og snill person. Han er ikke opptatt av sladder og mas. Og han er ikke lettskremt. En gang han var oppnevnt som setteriksadvokat, endte en lite vennlig innkommende telefonsamtale på fakultetets forkontor. Lettere oppskremt forsøkte kontormedarbeideren å få tak i Henry for å advare ham om en heller ubehagelig og nærmest truende opplevelse. Hans rolige utsagn var: «De'kje nokke å bry seg om.» I det hele skal det mye til for å bringe Henry ut av fatning. Som en klok og god rådgiver er visdomsord som «Det må prelle av som vann på gåsen» og «Du må bore et hull fra det ene øret til det andre og la det gå tvers gjennom» råd man ofte støtter seg til når man skal håndtere krevende situasjoner.

Et annet særtrekk ved Henry er de gode replikkene. Da han holdt pressekonferanse i anledning avleveringen av innstillingen om promille på sjøen, uttalte en journalist at det var farligere å slippe konen til ved roret enn om han selv satte seg ved roret etter noen pils. Henrys enkle svar var: «Man kan ikke lage straffebed for alle eventualiteter.» Hans gode kommentarer kan også fremkomme spontant fra hjertet: Etter at han la ut i fagmiljøet om hvor flott oppholdet i Høyesterett hadde vært, ymtet en bekymret dekan frempå om det var fare for at oppholdet kunne bli permanent. Svaret var: «Men, men Høyesterett ligger jo i Oslo!»

Henry er bergenser, eller rettere sagt en ekte tjuagutt fra Laksevåg. Etter hvert etablerte han og ektefellen, Turid Mæland, seg i strandkanten på Hjelteryggen utenfor Bergen. Her dyrket han familielivet og deres felles barn, som etter hvert overtok morens advokatforretning. Familien er viktig for Henry. Det var derfor et tungt slag for ham da hans kjære Turid ble alvorlig syk og senere så altfor tidlig gikk bort. Vi som fikk være sammen med både Henry og Turid, var vitne til et harmonisk par som utfylte hverandre på alle måter.

På Hjelteryggen bor han tett på det våte element. Henry har alltid vært glad i sjølivet, og her ute er det kort vei for å dyrke en annen lidenskap: seiling. Og for en ekte bergenser er interessen for Brann obligatorisk. I det hele har Henry hatt lidenskap for fotball siden barndommen, da han spilte på Laksevåg til og med juniornivå. Men som han selv sier: «Skal man lykkes i fotball, må man klare 60-meteren på åtte sekunder.» Henry spilte forsvar eller defensiv midtbane. Han er en lagspiller, og vi mener at plassen på laget er i samsvar med

hans fagprofil: forsvar av ære og ytringsfrihet og gjerne en defensiv strafferett med vekt på det menneskelige i enhver gjerningsperson.

Fotballinteressen har for øvrig utviklet seg i en spesiell retning de senere årene. Ekte lidenskap har ett navn i Bergen: Brann. Det er langt mellom høydepunktene og kort mellom nedturene. For å sikre et liv i noenlunde harmoni har Henry tydd til Spania, hvor han har følgende favorittlag: Barcelona, Valencia, Real Madrid og Atlético Madrid. Logikken er ikke helt enkel, men forklaringen er at sjansen for en opptur i løpet av helgen er stor når du støtter alle disse fire.

Vi vet at tiden som pensjonist skulle vært nytt sammen med din kjære Turid. Slik ble det dessverre ikke. Men du har stor glede av å tilbringe tid i Spania, hvor du har hatt mange produktive skriveperioder. Det er heller ingen grunn til at du skal legge bort pennen selv om du ikke lenger har din daglige arbeidsplass ved fakultetet. Vi er sikre på at du vil nyte det gode liv ved siden av faget, i samvær med din nærmeste familie. Som venner og kollegaer er vi dypt takknemlig for å ha lært deg å kjenne og for å ha hatt anledning til å arbeide sammen med deg. Du har aldri dyrket revirtenkning, men øst raust av en inkluderende holdning til nye tilskudd til miljøet. Strafferetts-, prosess- og politirettsmiljøet ved Universitetet i Bergen er deg en stor takk skyldig. Det hadde ikke sett slik ut i dag om ikke du hadde valgt å dedikere hele ditt yrkesaktive liv til fakultetet.

Tusen takk, Henry. Vi ser frem til fortsatt fine stunder sammen med deg, og vi gratulerer deg hjerteligst med dagen, og de beste ønsker for årene som kommer!

Bergen, 3. september 2019

Magnus Matningsdal og Asbjørn Strandbakken